

Folketingets Sundheds- og Ældreudvalg

Dato: 07-12-2020
Enhed: FOPS
Sagsbeh.: DEPMRAL
Sagsnr.: 2006204
Dok. nr.: 1502313

Folketingets Sundheds- og Ældreudvalg har den 2. december 2020 stillet følgende spørgsmål nr. 79 (L 61) til sundheds- og ældreministeren, som hermed besvares. Spørgsmålet er stillet efter ønske fra Lars Boje Mathiesen (NB).

Spørgsmål nr. 79:

”Vil ministeren oplyse, om der tidligere har været ændringer i undersøgelsesdesignet (respondenter, antal m.m.) ifbm. opgørelsen af rygere i forbindelse med, at opgørelsen gik fra at blive foretaget af Gallup til Danmarks Statistik? Her ønskes svar for perioden 2000 -2018.”

Svar:

Til brug for min besvarelse har mit ministerium indhentet bidrag fra Sundhedsstyrelsen, som har oplyst følgende:

”Sundhedsstyrelsen udgav i december 2018 rapporten ”Danskernes rygevaner, Udviklingen fra 1994 til 2017”.¹ I udviklingsrapporten er bl.a. ændringer undersøgelsesdesignet gennemgået. Informationen i nedenstående gennemgang er tilgængelig i udviklingsrapporten.

Siden 1994 har Sundhedsstyrelsen, Kræftens Bekæmpelse, Hjerteforeningen og Lungeforeningen i samarbejde gennemført undersøgelser af danskernes rygevaner. Undersøgelserne er gennemført af forskellige analysebureauer. Formålet med undersøgelserne har været at give en aktuel status på danskernes rygevaner og holdninger til passiv rygning.

I udviklingsrapporten præsenteres udviklingen i danskernes rygevaner fra år 1994 til 2017. Resultaterne er baseret på årlige spørgeskemaundersøgelser blandt et udsnit af danskerne, udført i et samarbejde mellem Sundhedsstyrelsen, Kræftens Bekæmpelse, Hjerteforeningen og Lungeforeningen. Spørgerammen for undersøgelsen har ikke været ens fra år til år, men har løbende undergået forskellige justeringer i forhold til temaer, spørgsmålsformuleringer, svarkategorier og filtrering. Derfor varierer perioden for de præsenterede rygevanetemaer afhængigt af, hvornår data er tilgængeligt. Endvidere er dataindsamlingen gennem tiden blevet gennemført af forskellige analysebureauer, og den konkrete udvælgelse af stikprøven har ændret sig over tid, hvilket kan have betydning for sammenligneligheden af resultaterne i de enkelte år.

Dataindsamlingerne blevet udført af følgende analysebureauer:

TNS Gallup: 1994-1996, 2007-2008, 2010 og 2013-2017

¹<https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2019/Danskernes-rygevaner---Udvikling-fra-1994-til-2017.ashx?la=da&hash=B24DB40D2AA8075BC0F7132F7347BEA914CDDA89>

PLS Rambøll Management: 1997-2006
Userneeds Dataleverandør og analyseinstitut: 2009
Epinion: 2011-2012

Undersøgelsen er gennemført én gang om året, med undtagelse af perioden 1994-1996, hvor undersøgelsen blev gennemført to gange om året, i henholdsvis april og november. Undersøgelserne er landsdækkende og inkluderer et udsnit af den voksne danske befolkning. Den konkrete udvælgelse af stikprøven har ændret sig over tid, hvor respondenterne i nogle år er udtrukket i stratificerede grupper med henblik på at opnå en så repræsentativ studiepopulation som muligt. I andre år er eventuelle "skævheder" i den endelige stikprøve korrigeret ved hjælp af statistisk opvejning af databasen. For hele perioden gælder imidlertid, at respondenter er udtrukket tilfældigt til at deltage i undersøgelsen.

Hver undersøgelse inkluderer mellem 2.000-7.000 respondenter. Data er indsamlet ved hjælp af elektroniske spørgeskemaer, der i enkelte år har været suppleret med telefoninterviews. Spørgeskemaerne indeholder en række udvalgte temaer, der kan afdække danskernes rygevaner. Derudover indgår spørgsmål relateret til respondenternes sociodemografiske karakteristika. Spørgeskemaerne har imidlertid ikke været ens fra år til år, men har løbende undergået forskellige justeringer. Dette gælder både i forhold til temaer, spørgsmålsformuleringer og svarkategorier. Desuden har filtreringer i forhold til konkrete spørgsmål i spørgeskemaerne ændret sig over perioden.

Kategorier

Status på rygning på tidspunktet for undersøgelsen inddeles i kategorierne aldrig-rygere, tidligere rygere, daglige rygere og lejlighedsvis rygere. Denne inddeling defineres ud fra spørgsmålet 'Ryger du tobak?'. (I årene 1994-2012 var spørgsmålet formuleret 'Ryger du?', og i 2013 'Ryger du tobaksprodukter?').

Fra 1994 til 2006 blev personer over 13 år inviteret til at deltage. Dette alderskriterium blev imidlertid ændret til 15 år fra og med 2007.

For 2008 ikke foreligger datadokumentation, da spørgeskema ikke er tilgængeligt, og Statens Institut for Folkesundhed var derfor nødt til at ekskludere data for 2008 i udviklingsrapporten fra 2018.

På grund af den varierende spørgeramme gennem årene er der ikke data for en række temaer i samtlige år. For eksempel er spørgsmål om e-cigaretter kun inkluderet fra og med 2010. Ligeledes gælder det, at information om køn er ikke tilgængeligt for 2007². Derfor vil 2007 ikke indgå, når udvikling i rygevaner præsenteres opdelt på køn. I årene 2012 og 2013 er information om uddannelse ikke tilgængeligt. Derfor vil disse år ikke indgå, når udvikling i rygevaner præsenteres opdelt på uddannelse.³

Omtrent lige mange mænd og kvinder deltog i alle år. Fordelingen mellemaldersgrupper er nogenlunde den samme for hvert år, dog ses en tendens til, at andelen der er 60 år eller derover stiger gennem årene (18% i 1994 og 31% 2017). I den nævnte udviklingsrapport beskrives rygevaner deskriptivt, uden statistiske tests, og udviklinger i rygevaner blev derfor ikke justeret for aldersforskelle mellem årene. Da der kan være

² Information om køn er ikke tilgængeligt for årene 1994, 1995, 1996 og 2007.

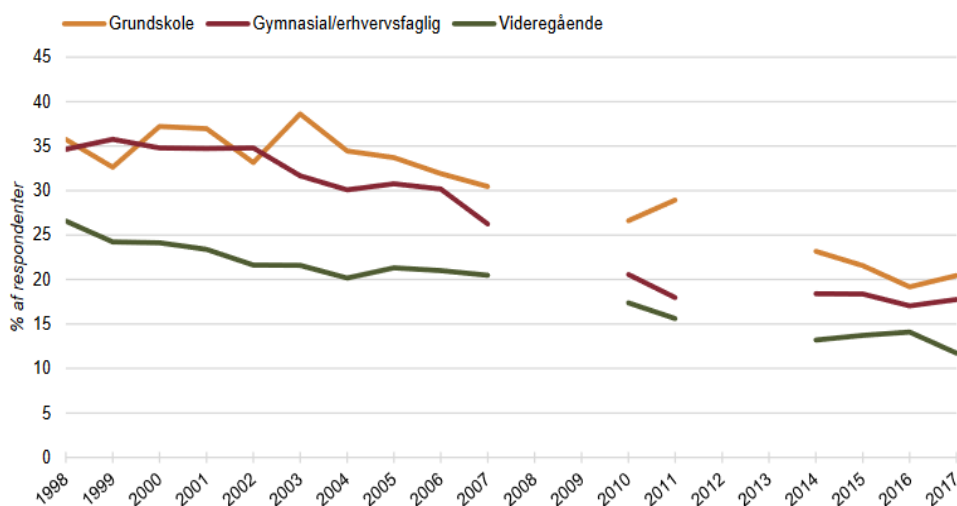
³ Information om uddannelse er ikke tilgængelig for årene 1994, 1995, 1996, 2012 og 2013.

forskelle i rygevaner på tværs af aldersgrupper, skal læseren af udviklingsrapporten være opmærksom på, at det ikke kan udelukkes, at præsenterede udviklinger kan skyldes forskelle i aldersfordeling gennem årene.

Personer med gymnasial/erhvervsfagliguddannelse udgør den største gruppe i alle år. Dog ses en markant anderledes fordeling af uddannelsesniveaut blandt respondenterne i 2009, hvor andelen med grundskole og gymnasial/erhvervsfaglig uddannelse er mindre end for de øvrige år, og andelen med videregående uddannelse er omkring dobbelt så stor som for de øvrige år. Det vurderes dermed, at år 2009 ikke er repræsentativ, og derfor blev data for 2009 eksempelvis ikke præsenteret i udviklingsrapporten. Yderligere ses mindre udsving i andelen af respondenter under uddannelse i 2007⁴ og grundskole i 2011.

Manglende adgang til data mv. betyder eksempelvis, at en tabel, der viser udviklingen i personer, der ryger dagligt, i perioden 1998 til 2017 fordelt på uddannelsesniveau, hvor data ikke er tilgængeligt for år 2008, 2009, 2012 og 2013, ser ud som følgende:

Figur 1 Personer, der ryger dagligt, 1998-2017, fordelt på uddannelsesniveau⁵

I figur 1 ses andelen af daglige rygere, fordelt på uddannelsesniveau. Samlet set falder andelen af daglige rygere blandt respondenter i alle uddannelses grupper fra 1998 til 2017, omend tidspunktet for dette fald varierer imellem grupperne. Fra år 1998 til 2003 er andelen af daglige rygere blandt respondenter med grundskole uddannelse og respondenter med gymnasial/erhvervsfaglig uddannelse forholdsvis ens. Fra år 2004 til 2017 er andelen af daglige rygere mindst blandt respondenter med gymnasial/erhvervsfaglig uddannelse og størst blandt grundskoleuddannede. I hele perioden er andelen af daglige rygere mindst blandt respondenter med videregående uddannelse. Forskellene mellem grupperne samlet set synes at være blevet mindre med årene.

⁴ Yderligere ses mindre udsving i andelen af respondenter under uddannelse i 1999.

⁵ Figur 4.1.4 i Sundhedsstyrelsens udviklingsrapport fra 2018.

Danskernes rygevaner er såkaldte tværsnitsundersøgelser, som giver et øjebliksbillede af danskernes rygevaner for hvert år. Det er dermed ikke de samme respondenter, som interviewes over tid, men personer fra en ny stikprøve hvert år, som repræsenterer en lignende sociodemografisk profil. Sundhedsstyrelsens rapporter vedrørende danskernes rygevaner kan derfor ikke redegøre for kausale årsagssammenhænge, men blot beskrive mønstre for rygevaner i forskellige grupper. For eksempel er forekomsten af personer, som ryger dagligt, højest blandt personer med grundskoleuddannelse, som det ses i figur 1. Men det kan ikke konkluderes, at uddannelse påvirker daglig rygning, blot at daglig rygning optræder hyppigere blandt personer med grundskoleuddannelse, i forhold til daglig rygning blandt personer, som har fortsat deres uddannelse efter grundskoleforløbet. Der kan være andre faktorer, som påvirker denne sammenhæng.

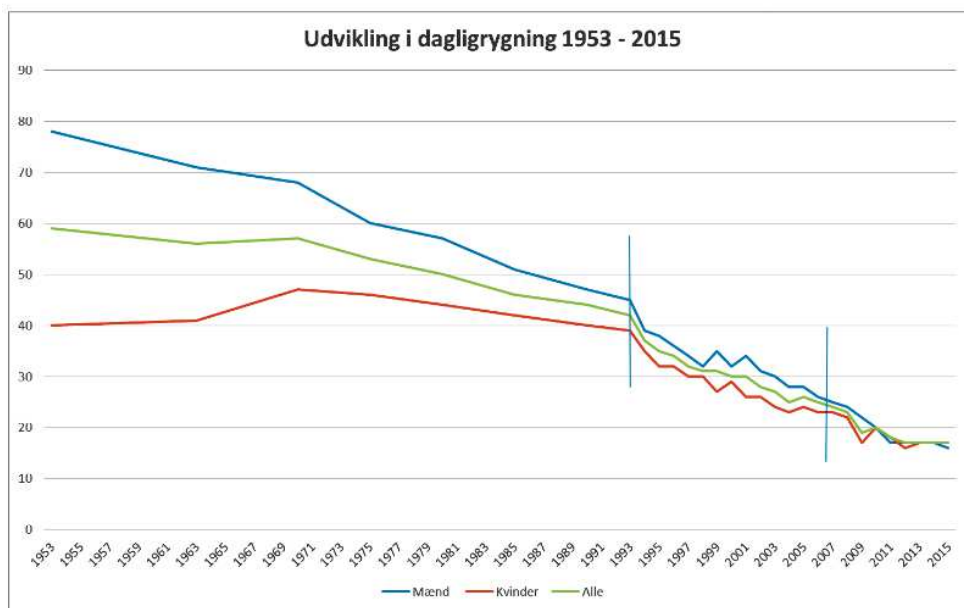
I udviklingsrapporten testes ikke for statistiske signifikante forskelle i rygevaner mellem år eller mellem sociodemografiske karakteristika. De beskrevne forskelle i rygevaner kan derfor ikke fortolkes som signifikante forskelle, men blot beskrivende. Idet forskellige analyseinstitutter har foretaget dataindsamlingen, kan det ikke udelukkes, at udsving i rygevaner fra år til år og forskelle i rygevaner mellem sociodemografiske grupper, skyldes forskelle i dataindsamlingsmetoder og procedurer.

I forbindelse med offentliggørelse af Danskernes Rygevaner offentliggøres ligeledes et metodedokument, hvor det fremgår hvilket undersøgelsesdesign mv., der blev benyttet det pågældende år. Disse metodedokumenter kan findes på Sundhedsstyrelsens hjemmeside. I forbindelse med offentliggørelsen af Danskernes Rygevaner 2019 blev der ligeledes offentliggjort et dokument om metodeforskelle mellem undersøgelsen af danskernes rygevaner 2018 og 2019.⁶ Tidligere år, hvor der er blevet vist en historisk udvikling i danskernes rygevaner er ændring i eksempelvis indsamlingsmetode blevet vist som i forbindelse med offentliggørelsen i 2015⁷:

⁶<https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2020/Danskernes-rygevaner-2019/Metodeforskelle.ashx?la=da&hash=0A259B199BB92074A3B5DB520DDB91168B9F4820>

⁷<https://www.sst.dk/-/media/Nyheder/2016/Faktaark-Danskernes-rygevaner-2015---udvalgte-resultater.ashx?la=da&hash=93F60BD51081161D91C669692825A06B9A4F80ED>

Udvikling i danskernes rygevaner 1953 – 2015*

*Lodrette streger markerer skift i spørge- eller indsamlingsmetode.

I 2007 overgik undersøgelsen fra at være telefonbaseret til webbaseret, og der blev i den forbindelse udarbejdet et metodenotat med en kortlægning af forskellene mellem telefon og internet med det formål at give Sundhedsstyrelsen en et overblik over, hvilke konsekvenser metodevalget har for undersøgelsens resultater.”

Med venlig hilsen

Magnus Heunicke / Maria Ramskov Larsen